

การประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ

THE SECURING OF FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOMS OF PEOPLE BY JUDICIARY

วันที่รับต้นฉบับบทความ: 6 มิถุนายน 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 1 ตุลาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 10 ตุลาคม 2562

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย*

Anan Pianwattanakulchai

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญต่อการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกลไกที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ (procedural law) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการนำไปสู่การประกันสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ (substantive law) เพราะการกระทำของรัฐจะต้องถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการตามหลักการที่กำหนดไว้ในหลักนิติรัฐของรัฐที่ปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม (liberal democracy) องค์กรตุลาการซึ่งประกอบด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้ง ซึ่งทำให้การพิจารณาคดีสิทธิและเสรีภาพถูกพิจารณาตามองค์ประกอบความผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญา พิจารณาลักษณะการกระทำหรือการละเมิดสิทธิของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยมีได้พิจารณาสาระสำคัญหรือสารณะ (substance) ที่เป็นความผิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเป็นการเฉพาะ จึงทำให้คดีสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมายในการทำให้สังคมได้รับรู้ว่าการละเมิดสิทธิหรือมีใช้ กรณีข้างต้นย่อมทำให้การประกันสิทธิและเสรีภาพไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ: การประกัน, สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน, องค์กรตุลาการ

* รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
e-Mail: anan0262@hotmail.com

ABSTRACT

This article aims to study the securing of fundamental rights and freedoms of people by judiciary which is considered as an important organization in performing duties in judging and handing down the case according to the mechanism set out under the Procedural Law to attain the goal of ensuring the rights and freedoms set forth under the Substantive Law because the State's actions will be examined by the judicial body in accordance with the rules defined under the Principle of Legal State with the Liberal Democracy governance. However, the judicial body consists of the Constitutional Court, the Court of Justice and the Administrative Court that perform duties for judging and handing down the cases according to the substances specified under the established law which eventually result in the considerations of the cases with respect to the rights and freedoms according to the element of crime in the Civil and Commercial Code and the Criminal Code, the considerations on nature of the acts or violations of the rights by government agencies or government officials under the Organic Act on Trial Procedures of the Constitutional Court, B. E. 2561 (2018) and the Act on the Establishment of the Administrative Court and Administrative Procedures, B. E. 2542 (1999) to uncover the essence or substance which constitutes the offence relating to the rights and freedoms, in particular, thus, making the right and freedom cases not to be raised up for consideration in order to create a legal norm in making the society being aware of as to whether such act is a violation of the rights or not. The case mentioned above would result in the securing of rights and freedoms not to be able to fulfill the objectives set out under the Constitution.

Keywords: securing, fundamental rights and freedoms, judicial body.

บทนำ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีทั้งการคุ้มครองในทางตรงและการคุ้มครองในทางอ้อม ซึ่งการคุ้มครองในทางตรงนั้นเป็นการคุ้มครองโดยการรับรองไว้ในกฎหมายที่เป็นกฎหมายเชิงเนื้อหา (substantive law) และมีกฎหมายกำหนดกระบวนการเพื่อนำไปสู่การบรรลุสิทธินั้น ตามกฎหมายเชิงกระบวนการ (procedural law) โดยมีองค์การตุลาการทำหน้าที่ให้บรรลุถึงสิทธิ นั้น ซึ่งในการรับรองสิทธิและเสรีภาพถ้าไม่ปฏิบัติตามรูปแบบย่อมเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพที่ไม่สมบูรณ์และไม่เป็นไปตามหลักนิติรัฐ เพราะการกระทำของรัฐต้องถูกตรวจสอบได้โดยองค์กร

ตุลาการ ถ้าการกระทำใดไม่ได้ถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการย่อมไม่เป็นไปตามหลักนิติรัฐ นอกจากมีองค์กรตุลาการในการทำหน้าที่แล้ว ยังมีองค์กรที่มีใช้องค์กรตุลาการในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานของรัฐอื่น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อสนับสนุนให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบรรลุผลตามกฎหมายได้โดยประชาชนไม่ต้องใช้สิทธิ

ส่วนการใช้สิทธิทางอ้อมนั้น กฎหมายเชิงกระบวนการได้บัญญัติกำหนดไว้ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 เป็นต้น โดยหลักแล้วกฎหมายเหล่านี้จะกำหนดให้ประชาชนใช้สิทธิต่อหน่วยงานของรัฐเสียก่อนและให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการจนสิ้นกระบวนการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เมื่อหน่วยงานของรัฐปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการประชาชนจึงจะสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายเชิงกระบวนการเหล่านั้นได้ ซึ่งจะได้ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการเหล่านี้ต่อไป

บทวิเคราะห์

การประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐที่ปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม (liberal democracy) ซึ่งหน่วยงานที่สำคัญต่อการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ องค์กรตุลาการ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ (procedural law) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการนำไปสู่การประกันสิทธิที่กำหนดไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ (substantive law) ตามรูปแบบกฎหมายในการจัดตั้งศาลนั้น ๆ กล่าวคือถ้าเป็นกรณีการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ การใช้สิทธิหรือการห้ามการใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ส่วนการใช้สิทธิคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม โดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับนี้กำหนดหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาไว้ที่ศาลยุติธรรม ส่วนกรณีพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนเป็นกรณีจะต้องพิจารณาคดีโดยศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐใช้สิทธิทางศาลเพื่อเยียวยาความเสียหาย อันเป็นการใช้สิทธิของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงขอเสนอสาระสำคัญของการใช้สิทธิตามกฎหมายแต่ละฉบับและแต่ละศาลตามรายละเอียดดังนี้

1. การประกันสิทธิและเสรีภาพโดยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 210) จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพต่อระบอบการปกครอง และสามารถทำหน้าที่เป็นหลักประกันต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2561, หน้า 141-154) สำหรับคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11)) โดยมีกระบวนการวิธีดำเนินการเพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาต่อศาลรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน (ombudsman) (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 46) เป็นหน่วยงานผู้รับเรื่อง ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินอาจมีมติ 2 ทาง ได้แก่ รับเรื่อง และไม่เห็นชอบหรือปฏิเสธเรื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลในทางกฎหมาย หากผู้ตรวจการแผ่นดินมีมติไม่เห็นชอบหรือปฏิเสธเรื่อง จึงจะมีผลทำให้ผู้ถูกละเมิดสิทธิฯ ฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินรับเรื่องและเป็นกรณีการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 230 วรรคสาม กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 26, 34) แล้วจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศประจำปีในลักษณะเป็นรายงานภาพรวมสถานการณ์ และในกรณีที่มีสถานการณ์อันกระทบหรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการตรวจสอบแล้วจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศในเรื่องนั้นขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อรายงานให้รัฐสภาและคณะรัฐมนตรีได้รับทราบ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 40) ถ้ากรณีใดเป็นเรื่องเฉพาะตัวเป็นรายกรณี ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแจ้งไปยังหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไข (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 36)

จะเห็นได้ว่า การใช้สิทธิของประชาชนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะต้องมิใช่เป็นกรณีจากการกระทำของบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นหน่วยงานที่มีผลต่อการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนแทบทั้งสิ้น คงเหลือเพียงการละเมิดในลักษณะเอกชนกระทำต่อเอกชน ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ให้ไปใช้สิทธิเรียกร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจหน้าที่โดยตรงในเรื่องนั้น ๆ ต่อศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี

2. การประกันสิทธิและเสรีภาพโดยศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมถือว่ามิมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการกระทำละเมิดของเอกชน โดยมีกฎหมายกำหนดสาระสำคัญของเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติในการให้ประชาชนสามารถใช้สิทธินั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ โดยการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะต้องอาศัยการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 120 ในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะต้องมีฐานจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และการสอบสวนนั้นต้องชอบด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดไว้ เมื่อการสอบสวนเสร็จ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้ หรือจะให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ เมื่อเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล ศาลจะต้องอธิบายฟ้องโจทก์ให้จำเลยฟัง (มาตรา 172 วรรคสอง) และศาลตรวจสอบคำฟ้องของโจทก์ว่าไม่เป็นการแก่งัดฟ้องจำเลยหรือการสอบสวนเป็นไปตามหลักการตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากนั้น ในการสืบพยานต้องคำนึงถึงถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลย โดยจะต้องดำเนินการไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์ปิดบังห้องขึ้นตัวผู้ต้องหาที่เหมาะสม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม)

เมื่อเสร็จกระบวนการสืบพยานแล้ว ศาลจะอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณา หรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควรจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสอง) แล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าโจทก์ไม่มาจะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่จำเลยไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ศาลรอการอ่านไว้จนกว่าจำเลยจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อได้ออกหมายจับแล้วไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสาม)

ในกรณีถ้าประชาชนจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาโดยตรงต่อศาล ก็สามารถทำได้โดยกฎหมายกำหนดรูปแบบการตรวจสอบคำฟ้องต้องเป็นไปตามกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้ศาลทรงคดีที่ประชาชนฟ้องโดยใช้กระบวนการไต่สวนมูล ถ้าประเด็นใดมีมูลก็ให้ประทับฟ้อง แต่ถ้าประเด็นใดไม่มีมูลให้ศาลยกฟ้อง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167) เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว ให้ส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 168) ในขั้นตอนต่อไปจะเป็นขั้นตอนการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ

2) การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้รับรองสิทธิของประชาชน ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่อง “นิติกรรม” และ “นิติเหตุ” กล่าวคือการทำนิติกรรมเพื่อที่จะมีนิติสัมพันธ์กันตามมูลแห่งหนี้ โดยการบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในสัญญานั้น จะต้องใช้สิทธิทางศาล ประชาชนจะใช้สิทธิบังคับคดีด้วยตนเองไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213)

ในส่วนของนิติเหตุ เป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้สามารถมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนโดยมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ละเมิด ลากมิควรได้ และการจัดการงานนอกสั่ง กล่าวคือผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางละเมิดย่อมมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420) ซึ่งการจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามมาตรานี้ได้จะต้องพิจารณาที่องค์ประกอบของการกระทำด้วย ซึ่งจะต้องเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย จนทำให้เป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด บุคคลที่ได้รับความเสียหายย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลฟ้องคดีได้

3. การประกันสิทธิและเสรีภาพโดยศาลปกครอง การที่ประชาชนจะฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 42 บัญญัติว่า

“ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองหรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง ตามมาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีคำบังคับตามที่กำหนดในมาตรา 72 ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ การฟ้องคดีปกครองในเรื่องนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดังกล่าว และได้มีการสั่งการตามกฎหมายนั้นหรือมิได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควร หรือภายในเวลาที่กฎหมายนั้นกำหนด”

ในการฟ้องคดีปกครองนั้นจะต้องเป็นคดีที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนที่ได้รับความเดือดร้อนหรืออาจจะเดือดร้อนจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งข้อพิพาทนั้นเป็นอำนาจของศาลปกครองที่จะสามารถพิจารณาคดี

ได้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 เมื่อคู่กรณีได้รับความเสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องตามมาตรา 42 และมาตรา 9 แล้ว ต้องพิจารณาก่อนว่าศาลปกครองมีอำนาจในการออกคำสั่งบังคับในเรื่องดังกล่าวได้หรือไม่ กล่าวคือ การขอให้ศาลดำเนินการอย่างไรใดอย่างหนึ่งต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 72

ดังนั้น นอกจากจะต้องมีสิทธิฟ้องคดีแล้ว จะต้องคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และคำสั่งของศาลปกครองด้วยจึงจะสามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ นอกจากนั้นจะต้องได้รับการเยียวยาความเสียหายทุกหนทางในทางปกครองเสียก่อนตามหลักการในการใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในของหน่วยงานของรัฐที่กระทำละเมิดจึงจะสามารถเยียวยาความเสียหายต่อศาลปกครองได้ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 42 วรรคสอง)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ (procedural law) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการนำไปสู่การประกันสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ (substantive law) เพราะการกระทำของรัฐจะต้องถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการตามหลักการที่กำหนดไว้ในหลักนิติรัฐของรัฐที่ปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม (liberal democracy) ดังนั้น องค์กรตุลาการซึ่งประกอบด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้ง ซึ่งทำให้การพิจารณาคดีสิทธิและเสรีภาพถูกพิจารณาตามองค์ประกอบความผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญา พิจารณาลักษณะการกระทำหรือการละเมิดสิทธิของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยมีได้พิจารณาสาระสำคัญหรือสารณะ (substance) ที่เป็นความผิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเป็นการเฉพาะ จึงทำให้คดีสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมายในการทำให้สังคมได้รับรู้ว่าการผิดนี้เป็น การละเมิดสิทธิหรือไม่ใช่ กรณีข้างต้นย่อมทำให้การประกันสิทธิและเสรีภาพไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน. (2538). *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2547). *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2561). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2561). *รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เฉลิมพงษ์ ถือดียิ่ง. (2555). *ปัญหาผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560. (2560, 12 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 (ตอนที่ 123 ก), หน้า 1-24.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561. (2561, 2 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 (ตอนที่ 123 ก), หน้า 1-31.
- อวิกิรัตน์ นิยมไทย. (2561). ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. *วารสารจตุลนิติ*, 15(3), หน้า 141-154.